

Nr 18

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående en uppräknig av ersättningsbeloppen enligt militärsättningsförordningen.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 99 i första kammaren av herr *Svedberg, Lage, m. fl.* samt nr 102 i andra kammaren av herr *Lundqvist m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, »att riksdagen må besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om en utredning med syfte att åstadkomma en uppräknig av ersättningsbeloppen enligt förordningen den 2 juni 1950 (militärsättningsförordningen) nr 261, senast ändrad 1955, samt förordningen den 2 juni 1955 nr 262, också den senast ändrad 1955».

Beträffande de skäl motionärerna åberopat till stöd för sitt yrkande får utskottet, i den mån redogörelse härför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionen II: 102.

Över motionerna har utskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande från riksförsäkringsanstalten.

Gällande bestämmelser

Till värnpliktiga samt till manskap hörande fast anställd personal och viss annan militär personal utgår ersättning av allmänna medel för skada under tjänsten enligt förordningen den 2 juni 1950 (nr 261) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring (*militärsättningsförordning*). Sin nuvarande lydelse erhöi militärsättningsförordningen genom förordningen den 4 juni 1954 (nr 460), som trädde i kraft den 1 januari 1955. Härigenom anpassades ersättningsreglerna i militärsättningsförordningen nära till motsvarande regler i lagen den 14 maj 1954 om yrkesskadeförsäkring.

Enligt militärsättningsförordningen utgår *ersättning* för erforderliga kostnader för *läkar-, tandläkar- och sjukhusvård* samt vissa därmed i förordningen likställda behandlingar ävensom för *läkemedel*. Vidare ersättes den skadades utgifter för erforderliga *proteser*. (1 § 1 mom.)

Medför skadan sjukdom, som varar mer än två dagar efter dagen för olycksfallet, utgår från och med sistnämnda dag *sjukpenning* så länge sjukdomen

förorsakar nedsättning av arbetsförmågan med minst hälften. Sjukpenningens storlek varierar med vederbörandes arbetsförtjänst. Lägsta sjukpenning — 3 kr. om dagen — utgår vid en årlig arbetsförtjänst av högst 1 800 kr. Högsta sjukpenning — 20 kr. om dagen för tid t. o. m. den månad, under vilken vederbörande fyller 67 år, samt 12 kr. för tid därefter — utgår vid en årlig arbetsförtjänst av lägst 14 000 kr. (6 § 2 mom.)

I de fall olycksfallet efter upphörande av därav förorsakad sjukdom medfört under längre eller kortare tid bestående förlust av arbetsförmågan eller nedsättning av denna med minst en tiondel, utges *livränta* under tiden till den skadade. Livräntan beräknas på det s. k. ersättningsunderlaget, vilket bestämmes på följande sätt. I den mån den årliga arbetsförtjänsten icke överstiger 7 200 kronor, uppgår ersättningsunderlaget till samma belopp som arbetsförtjänsten. Överstiger arbetsförtjänsten 7 200 kronor men ej 10 800 kronor, ökas ersättningsunderlaget med tre fjärdedelar av det belopp, varmed arbetsförtjänsten överstiger 7 200 kronor. Uppgår arbetsförtjänsten till mer än 10 800 kronor, ökas ersättningsunderlaget ytterligare med hälften av den del av arbetsförtjänsten, som överstiger 10 800 kronor. Livräntan utgör, vid förlust av arbetsförmågan elva tolfedelar av ersättningsunderlaget, vid nedsättning av arbetsförmågan med minst 30 % en mot graden av nedsättningen svarande del av ersättningsunderlaget, minskat med en tolfedel av detta, samt vid nedsättning av arbetsförmågan med mindre än 30 % den del av två tredjedelar av ersättningsunderlaget, som svarar mot nedsättningen. (6 § 3 mom.)

Beräkningen av den skadades *årliga arbetsförtjänst* skall ske i överensstämmelse med 9 § lagen om yrkesskadeförsäkring (9 §). I nämnda lagrum stadgas i princip, att med årlig arbetsförtjänst avses det belopp, vartill vederbörandes inkomst av förvärvsarbete, utan hänsyn till övergående sjukdom, tillfälligt övertidsarbete eller annan särskild omständighet, vid tiden för skadans inträffande kan antagas uppgå för år räknat. Vidare stadgas, att om vederbörande vid tiden för skadans inträffande ej fyllt 25 år, den årliga arbetsförtjänsten skall vid bestämmande av ersättning för tid efter det han uppnår nämnda ålder beräknas till det belopp, vartill hans inkomst av förvärvsarbete skäligen kan, med hänsyn till arten av hans sysselsättning vid tiden för skadans inträffande, antagas ha kommit att uppgå vid denna ålder därest skadan ej inträffat. Motsvarande gäller därjämte, därest vederbörande icke fyllt 21 år för tiden mellan 21 och 25 års ålder samt, därest vederbörande är under 18 år, därutöver för tiden mellan 18 och 21 års ålder. Beträffande dem, som vid tiden för skadans inträffande undergår yrkesutbildning, stadgas att den årliga arbetsförtjänsten icke får bestämmas till lägre belopp än det, vartill hans inkomst av förvärvsarbete skulle ha uppgått, om han, därest skadan ej inträffat, vid denna tidpunkt avbrutit yrkesutbildningen och i stället ägnat sig åt dylikt arbete. Slutligen finnes i lagrummet

en regel, enligt vilken den årliga arbetsförtjänsten icke får beräknas till lägre belopp än 1 200 kronor eller till högre belopp än 15 000 kronor. Nämda regel är i vad avser minimibeloppet avsevärt modifierad genom en bestämmelse i 9 § militärersättningsförordningen, där det heter, att den årliga arbetsförtjänsten för den, som ådragit sig skada under värnplikstjänstgöring, icke får beräknas till lägre belopp än 5 000 kronor samt att detsamma skall gälla beträffande fast anställt manskap och hemvärnspersonal, då fråga är om ersättning för tid efter det vederbörande fyllt 20 år.

Medför olycksfallet vederbörandes död utges *begravningshjälp* samt *livräntor till efterlevande*. Livräntorna beräknas på vederbörandes årliga arbetsförtjänst, bestämd på sätt ovan redovisats.

Ersättning utgår icke blott för skada, som inträffat då vederbörande deltagit i militärtjänstgöring utan även i vissa andra fall med större eller mindre anknytning till militärtjänstgöringen. Sålunda utgår ersättning alltid för skada, som inträffat då vederbörande på grund av tjänstgöringen uppehållit sig inom kasernområde, fartyg eller annan förlägningsplats eller i nära samband med tjänstgöringen lovligen uppehållit sig å allmän plats inom tjänstgöringsorten eller den omgivning därav, där personal tillhörande manskapet vanligen vistas under fritid. Vidare utgår ersättning för skada, som drabbat vederbörande då han färdats till eller från tjänstgöringen samt färden föranletts av och stått i nära samband antingen med tjänstgöringen eller med permission eller annan ledighet. (2 §)

Har vederbörande själv *uppsåtligen* tillfogat sig skadan, utgår icke ersättning (12 § 1 mom.). Däremot medför den omständigheten, att den skadade genom *eget vållande* (vårdslöshet, slarv, oförsiktighet o. d.) medverkat till olyckan, ingen begränsning av rätten till ersättning.

Den som äger rätt till ersättning enligt militärersättningsförordningen är oförhindrad att göra gällande det anspråk på skadestånd utöver ersättningen, som i följd av skadan kan tillkomma honom (16 §). Frågan om rätten till *skadestånd* avgöres — därest icke frivillig uppgörelse kan träffas — av allmän domstol. Skadeståndet är avsett att i princip utgöra full ersättning för samtliga skador. Sålunda utgår ersättning för inkomstbortfall utan maximering ävensom gottgörelse för sveda och värk samt för lyte och framtida men. I allmänhet utdömes skadestånd allenast, då annan genom vårdslöshet, oförsiktighet eller slarv o. d. orsakat skadan. Emellertid gäller på flera områden en längre gående skadeståndsskyldighet. I fråga om skador, som uppkommit vid militärtjänstgöring, torde skadeståndsskyldighet föreligga för kronan, bl. a. om skadan orsakas av fel eller försummelse från befälets sida eller av materialfel. Vidare är att bemärka, att om den skadelidande genom eget vållande medverkat till skadan, skadeståndet jämkas i förhållande till graden av medvållande.

I samband med militärsättningsförordningens tillkomst skedde en omreglering av flertalet enligt äldre militärsättningsbestämmelser utgående ersättningar. Bestämmelser härom finns i förordningen den 2 juni 1950 (nr 262) angående omreglering av vissa ersättningar i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring. Denna innebar i fråga om livräntor, att dessa uppräknades till vissa i förordningen fastställda, av vederbörandes årsinkomst oberoende belopp. Dessa har genom ändringar i förordningen höjts dels fr. o. m. den 1 juli 1953, dels ock fr. o. m. den 1 januari 1956. Efter den senaste höjningen utgör enligt förordningen livräntan till en person med en invaliditetsgrad av 100 % 550 kronor i månaden intill utgången av den månad, varunder han fyller 67 år, samt 360 kronor i månaden för tiden därefter.

De ersättningar, som utgår för skador som inträffat under tid då militärsättningsförordningen i dess äldre lydelse var gällande (tiden 1 juli 1950—1 januari 1955), har i allmänhet omreglerats. Bestämmelser om denna omreglering återfinns i förordningen den 17 juni 1955 (nr 470) angående omreglering av vissa ersättningar av statsmedel i anledning av olycksfall i arbete m. m., som trätt i kraft den 1 januari 1956. Omregleringen innebär i korthet, att den för varje skadefall en gång beräknade årliga arbetsförtjänsten höjts i den proportion, i vilken en för varje skadeår angiven medelarbetsförtjänst skall uppräknas för att sammanfalla med en antagen ny medelarbetsförtjänst av 6 600 kronor. För en helinvalid under 67 år uppgår årslivräntan vid denna medelarbetsförtjänst till 6 050 kronor. Den högsta årsförtjänst, vartill hänsyn kan tagas vid omregleringen, utgör 7 920 kronor, och det högsta omreglerade livräntebeloppet till helinvalid uppgår därigenom till 7 095 kronor för år.

Riksförsäkringsanstaltens yttrande

I sitt yttrande framhåller riksförsäkringsanstalten inledningsvis, att bestämmelserna om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, är nära anslutna till grunderna för de under olika tider gällande lagarna om ersättning vid skada till följd av olycksfall i arbete m. m. Vidare anföres, att militärsättningsförordningen genom förordningen den 4 juni 1954 (nr 460) anpassades efter ersättningsbestämmelserna i lagen om yrkesskadeförsäkring samt att denna anpassning innebär, att militärsättningsförordningens sjukpenningsskala och grunder för beräkning av invalid- och efterlevandelivräntor överensstämmer med lagens bestämmelser. Efter en redogörelse för ersättningsbestämmelserna enligt militärsättningsförordningen och de på förevarande område aktuella omregleringsförordningarna fortsätter anstalten:

Såsom ovan sagts äro bestämmelserna om ersättning vid kroppsskada under militärtjänstgöring utformade i nära anslutning till lagstiftningen på yrkesskadeförsäkringens område. Enligt anstaltens mening föreligga icke skäl att åvägabringa ändring i detta avseende och en uppräknig av väsentlig betydelse av militärsättningarna torde icke vara möjlig inom ramen för vad som nu gäller beträffande motsvarande ersättningar på grund av skador i arbetet. Anstalten måste för sin del starkt ifrågasätta, om en generell uppräknig av de av statsmakterna beslutade fr. o. m. 1956 gällande ersättningsbeloppen för närvarande kan anses sakligt motiverad.

På grund av att i motionerna åberopats fall, där skadeståndsansvar för Kronan ifrågasatts, vill riksförsäkringsanstalten framhålla, att militärsättningsförordningens — liksom yrkesskadeförsäkringslagens — ersättningar endast till en del ha karaktär av skadestånd. Ersättning enligt förordningen utgår sålunda ej blott för skador, där Kronan enligt lag har skadeståndsansvar, utan för varje kroppsskada, som ådragits under militärtjänstgöring, varvid som kroppsskada anses även under tjänstgöringen ådragen sjukdom, som ej föränletts av olycksfall. Vidare anses militärtjänstgöring i icke obetydlig utsträckning ha varit för handen under fritid och under färder till och från tjänstgöringen. I dylika fall har staten genom militärsättningsförordningen åtagit sig att utgiva ersättningar utan att egentlig ansvarighet föreligger. Anstalten får vidare erinra om att enligt grunderna för beräkning av sjukpenning och livränta, vilka grunder äro avhängiga av motsvarande beräkningsgrunder i yrkesskadeförsäkringslagen, full compensation för förlorad eller minskad arbetsinkomst i princip icke utgår. Med hänsyn till de fall, där skadeståndsanspråk kunna ifrågakomma, har i såväl militärsättningsförordningen (16 §) som i yrkesskadeförsäkringslagen (51 §) intagits särskilt stadgande om rätt för ersättningstagare att göra gällande dylikt anspråk utöver ersättning enligt förordningen resp. lagen.

Under hänvisning till det anförda förklarar sig riksförsäkringsanstalten avstyrka det i motionerna framställda yrkandet.

Utskottet

I föreliggande motioner begäres utredning i syfte att åstadkomma en uppräknig av ersättningsbeloppen enligt militärsättningsförordningen och förordningen den 2 juni 1950 angående omreglering av vissa äldre ersättningar i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänst.

Förevarande bestämmelser i militärsättningsförordningen innebär i hudsak, att den skadades kostnader för läkarvård, sjukvård och vissa därmed jämställda behandlingar ersättes, att han under sjukdom erhåller sjukpenning och vid invaliditet livränta samt att vid dödsfall utgives dels begravningshjälp, dels ock livränta till vissa efterlevande. Sjukpenning utgår med belopp, som är beroende av vederbörandes årliga arbetsförtjänst, och bestämmes efter i stort sett samma normer som sjukpenning enligt lagen om allmän sjukförsäkring. Livräntan för den, vars årliga arbetsförtjänst icke

överstiger 7 200 kronor om året, uppgår vid fullständig arbetsförmåga till elva tolfte delar av arbetsförtjänsten. Vid partiell arbetsförmåga beräknas livräntan i proportion därtill å elva tolfte delar av arbetsförtjänsten, dock att då invaliditeten är lägre än 30 procent beräkningen i stället sker å två tredjedelar av arbetsförtjänsten. Vid fastställande av livränta får arbetsförtjänsten för värnpliktiga samt för fast anställt manskap i fråga om tid efter det den skadade fyllt 20 år icke uppskattas till lägre belopp än 5 000 kronor. För invaliditet, som icke uppgår till 10 procent, utgår över huvud ingen livränta. Överstiger arbetsförtjänsten 7 200 kronor, undergår den vid beräkning av livränta reducering i den mån den överstiger detta belopp. Reduceringen innebär bl. a., att årsinkomst i den mån den överstiger 15 000 kronor icke medräknas. Livränta till efterlevande utgår med belopp motsvarande viss del av den avlidnes årliga arbetsförtjänst, varvid arbetsförtjänsten i vissa fall blir föremål för reducering i likhet med vad som gäller för beräkning av invalidlivränta.

För det inkomstbortfall, som kan förorsakas av ett skadefall under militärtjänstgöring, utgår således enligt bestämmelserna i militärsättningsförordningen icke full compensation. Detta får bl. a. ses mot bakgrunden av det förhållandet, att ersättning enligt förordningen utgår, vare sig kronan enligt civilrättsliga skadeståndsregler är ersättningsskyldig eller ej. Vidare bör beaktas, att ersättning enligt förordningen utgives utan avdrag, även om den skadade själv vållat sina skador. Endast för det fall att han själv uppsåtligt tillfogat sig skadan utgår ingen ersättning.

Med hänsyn till bl. a. nämnda förhållanden bör ersättning enligt militärsättningsförordningen icke betraktas såsom ett skadestånd i gängse mening utan torde i stället i vissa hänseenden vara att jämföras med belopp som utfaller på grund av försäkring. Denna försäkring skulle därvid närmast kunna liknas vid en olycksfallsförsäkring, för vilken staten svarar för premierna. En jämförelse med yrkesskadeförsäkringen ligger därför nära till hands. Premierna för yrkesskadeförsäkringen erlagges som bekant icke av arbetstagaren utan av den som utnyttjar hans tjänster, nämligen arbetsgivaren. Den överensstämmelse i grundprinciper, som sålunda kan anses föreligga mellan ersättning enligt militärsättningsförordningen, å ena, och ersättning enligt lagen om yrkesskadeförsäkring, å andra sidan, framträder även i fråga om ersättningsbeloppens storlek och grunderna för deras beräkning. Härutinnan föreligger en nära nog fullständig överensstämmelse mellan militärsättningsförordningen och lagen om yrkesskadeförsäkring. Före ikraftträdandet av lagen om yrkesskadeförsäkring den 1 januari 1955 var militärsättningsförordningens bestämmelser om ersättning utformade i nära anslutning till motsvarande regler i den då gällande lagen om försäkring för olycksfall i arbete. Ersättningar, som utgår på grund av de äldre bestämmelserna i förordningen, har fr. o. m. den 1 januari 1956 omreglerats

på samma sätt som ersättningar på grund av sistnämnda lag. Likaledes har de ersättningar, som ursprungligen utgått på grund av bestämmelser om ersättning för militärskada, vilka gällde före militärsättningsförordningens ikraftträdande den 1 juli 1950, genom omregleringar — den senaste med verkan fr. o. m. år 1956 — anpassats till nu gällande ersättningar för yrkesskador och skador, ådragna under militärtjänstgöring.

En höjning av ersättningarna till dem, som skadats under militärtjänst, skulle sålunda bryta den överensstämmelse, som sedan länge varit rådande mellan ersättningarna för skador under militärtjänst och ersättningarna för yrkesskador. Någon saklig motivering för att upphäva denna överensstämmelse kan utskottet icke finna. Vidare anser utskottet att såväl ersättningarna för militärskador som ersättningarna för yrkesskador efter nyligen företagna ändringar av bestämmelserna och omregleringar får anses fylla de anspråk på trygghet som rimligen kan ställas på dem.

I motionerna har hänvisats till ett fall (motionen II: 379 vid 1957 års riksdag, statsutskottets utlåtande nr 149), där den skadelidande och kronan haft olika uppfattningar i frågan, huruvida den förre vore berättigad till civilrättsligt skadestånd. Här var således icke fråga om tillämpning av militärsättningsförordningens bestämmelser. De civilrättsliga skadestandsreglerna på förevarande område är, enligt vad utskottet inhämtat, för närvarande föremål för övervägande av kommittén angående det allmännas skadestandsansvar, vilken beräknas kunna avsluta sitt arbete under innevarande år. Med hänsyn härtill anser sig utskottet sakna anledning att nu ingå i bedömning av frågan, huruvida nämnda regler kan anses innebära en tillfredsställande ordning i fråga om kronans skadeståndsskyldighet mot dem som skadas under militärtjänstgöring.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att förevarande motioner, I: 99 och II: 102, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 27 mars 1958

På andra lagutskottets vägnar:

EDVIN JACOBSSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Nils Elowsson, Axel E. Svensson, Sunne*, fru Carlqvist, fru Svenson*, herrar Mannerskantz, Åkesson* och Magnusson;

från a n d r a kammaren: herrar Jacobsson i Tobo, Odhe, Johansson i Södertälje, Larsson i Hedenäset, Sundelin*, fru Svensson, herrar Jönsson i Jämtlands Sikås och Lothigius.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.